

Noorte areng ja heaolu

SVNC.00.160

Kaur Kötsi, MA

16.11.2021

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Tõrjutusriskid ja noorte tõrjutus

- Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus; noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks (alusdokumendid); tõrjutusriskis noored (sh NEET noored); noorte olukord Eestis.

Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

Ühiskonnaliikmete suurem sotsiaalne kaasatus on tänase Euroopa Liidu (EL) sotsiaalvaldkonna kesksemad eesmärged, mida püütakse saavutada erinevate poliitikameetmetega. Üheks sotsiaalse kaasatuse olulisemaks sihtrühmaks on kujunenud noored, sest enamikes Euroopa riikides on noored kõige haavatavamaks riskirühmaks tööturul. Noortel on vähe seadustatud võimalusi oma hääle kuuldavaks tegemiseks; paljude noorte sotsiaalmajanduslik positsioon ühiskonnas on madal ning neil jääb puudu õigustest ja võimust. Nende võimalused on piiratud vaesusega, suure sõltuvusega oma vanematest, takistustega omandada kõrgharidust, töökohta, eluaset või kodakondsust. Noorte haavatavust on suurendanud ka haridus-, eluaseme- ja sotsiaalkaitsereformid, muutused tööturul ja perekonnainstitutsioonis jne (Trumm, 2012).

Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

Sotsiaalne sidusus on EL poliitika keskseid mõisteid ning ühiskonnapoliitika olulisemaid eesmärke. Euroopa Nõukogu defineerib sotsiaalset sidusust järgmiselt (Trumm, 2012):

„Sotsiaalse sidususe all mõistame ühiskonna võimekust tagada oma kõigi liikmete heaolu, vähendada erinevusi ja vältida polariseerumist. Sidus ühiskond koosneb üksteist toetavatest vabadest inimestest, kes saavutavad oma ühiseid eesmärke demokraatlikult.“

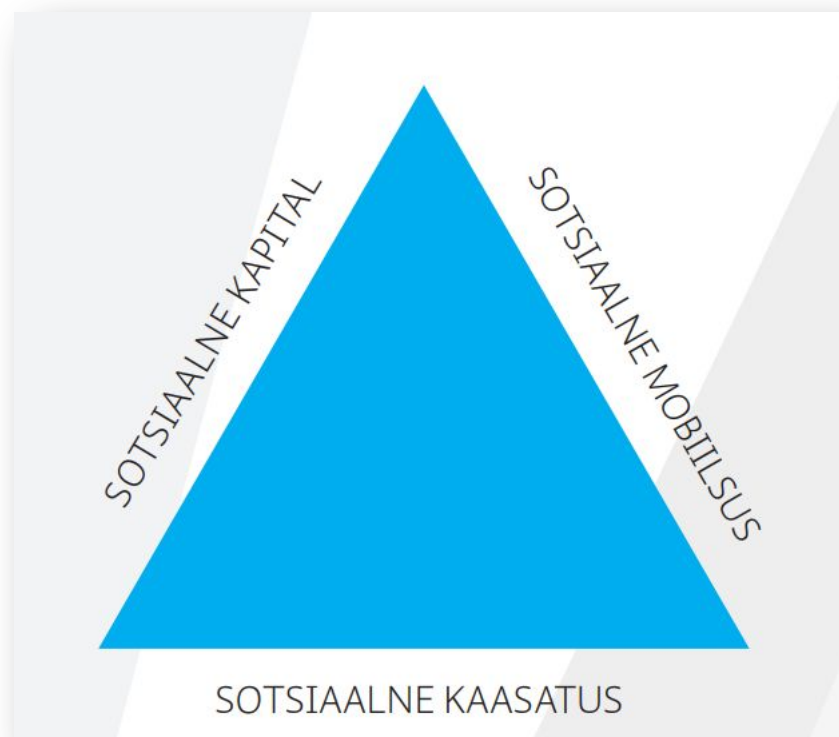
Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

Sotsiaalset sidusust saab määratleda kui ühiskonna omadust, mis väljendub selle liikmete omavahelistes suhetes ja nende suhete omavahelises seotuses (jagatud väärtused ja tõlgendused, ühine identiteet, kogukonnakuuluvuse tunne ja usaldus). OECD (2012) käsitleb sotsiaalset sidusust kolmes erinevas, kuid võrdselt olulises võtmes: sotsiaalne kaasatus, sotsiaalne kapital ja sotsiaalne mobiilsus (Trumm, 2012).

Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

OECD (2012) sotsiaalse sidususe kontseptsiooni komponendid (Trumm, 2012):

Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

Sotsiaalne kaasatus tähendab kõikide inimeste võimalust osaleda täisväärtuslikult ühiskondlikus elus, sealhulgas töötada ja olla majanduslikult aktiivne. Kaasamine võimaldab inimestel, kes on sattunud ühiskonna varjupoolele, luua positiivset sidet sotsiaalse keskkonnaga ja saada kogemus, et neist sõltub asjade käik ühiskonnas. Seeläbi aitab kaasamine vähendada lõhet vaesusega tegelevate ametnike ja poliitiliste otsustajate ning kodanike vahel ning suurendada otsuste positiivset mõju (Trumm, 2012).

Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

Sotsiaalse kaasatuse vastandiks peetakse **sotsiaalset tõrjutust**, mis kõige üldisemalt tähendab inimeste ja sotsiaalsete gruppide **ühiskondliku osaluse vähenemist, jõuetus- ja pettumistunde süvenemist ning ühiskonnaelust eemaldumist**. Sotsiaalse tõrjutuse peamisteks ühiskondlikeks riskideks on materiaalne ja sotsiaalne ebavõrdsus (sh vaesus ja ilmajäetus) ning erinevate inimeste ja sotsiaalsete gruppide ebavõrdne ja eelarvamuslik kohtlemine (Trumm, 2012).

Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

EL sotsiaalse sidususe poliitika üheks olulisemaks osaks on **sotsiaalsete erinevuste ja polariseerumise vältimine**. Selle all mõistetakse kõigi inimeste eelarvamustevaba ja võrdset kohtlemist, sõltumata nende soost, vanusest, rassilisest või etnilisest kuuluvusest, perekonnaseisust, elukohast jne. EL erilise tähelepanu all on soolise ja etnilise diskrimineerimise vastu võitlemine ning soospetsiifiliste stereotüüpide ja erinevatesse vanusgruppidesse kuuluvate inimeste (näit noorte) eelarvamusliku kohtlemise (vanustundlikkuse) vähendamine (Trumm, 2012).

Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

Sotsiaalne kapital on kaasaegse sotsiaalteaduse olulisimaid kontseptsioone, mis üldisemalt tähistab kapital inimsuhete kvaliteeti. See hõlmab nii ühiskonnas kui ka erinevates sotsiaalsetes gruppides kehtivaid norme ja reegleid ning institutsioone ja mitteformaalseid võrgustikke, mis võimaldavad kollektiivset tegutsemist. Sotsiaalset kapitali võib käsitleda kui investeringut sotsiaalsetesse suhetesse ja võrgustikkesse, millest hiljem loodetakse saada konkreetset (majanduslikku) kasu. (Trumm, 2012)

Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

Sotsiaalne mobiilsus tähendab indiviidide ja sotsiaalsete gruppide horisontaalset või vertikaalset liikuvust erinevate ühiskondlike struktuuride ja tasandite vahel. Mobiilsus sõltub nii indiviidist – tema soost, vanusest, rahvusest ja sotsiaalsest päritolust (nn omistatud tegurid), samuti ka tema „saavutustest“ (teadmised, oskused, aktiivsus jne) – kui ka ühiskonnast (nt ühiskonna avatus või suletus).

Mida avatum, sallivam, võrdseid võimalusi ja sotsiaalset osalust väärtustav on ühiskond, seda suuremad on võimalused individuaalseks aktiivseks võimetekohaseks eneseteostuseks.
(Trumm, 2012)

Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

Reiska (2018) käsitleb sotsiaalselt tõrjutust, kui:

- **mitmedimensioonilist:** keskendudes eelkõige majanduslikele ja sotsiaalsetele dimensioonidele, aga vajaduse korral võetakse arvesse ka teisi dimensioone.
- **suhtelist:** sotsiaalne tõrjutus on suhe indiviidide ja ühiskonna vahel ning seetõttu ei tähenda sotsiaalne tõrjutus vaid ressursside puudust (nt vaesust), vaid ka suutmatust ühiskondlikus elus osaleda.
- **kontekstist sõltuvat:** inividid saavad olla sotsiaalselt tõrjutud, võttes arvesse vaid ühiskondlikku konteksti.
- **dünaamilist:** sotsiaalne tõrjutus on protsess, mitte tagajärg ega seisund. (Reiska, 2018)

Sotsiaalne tõrjutus ja sotsiaalne kaasatus

Seega on sotsiaalne tõrjutus multidimensionaalne protsess, kus koonduvad tööturu tõrjutus või ebakindlus, vaesus ning eemale jäetus sotsiaalsetest suhetest. Sotsiaalne tõrjutus takistab indiviidil osalemast ühiskonnaelust viisil, mis on sellele ühiskonnale iseloomulik (Reiska, 2018).

Tõrjutusriskis noored (sh NEET noored)

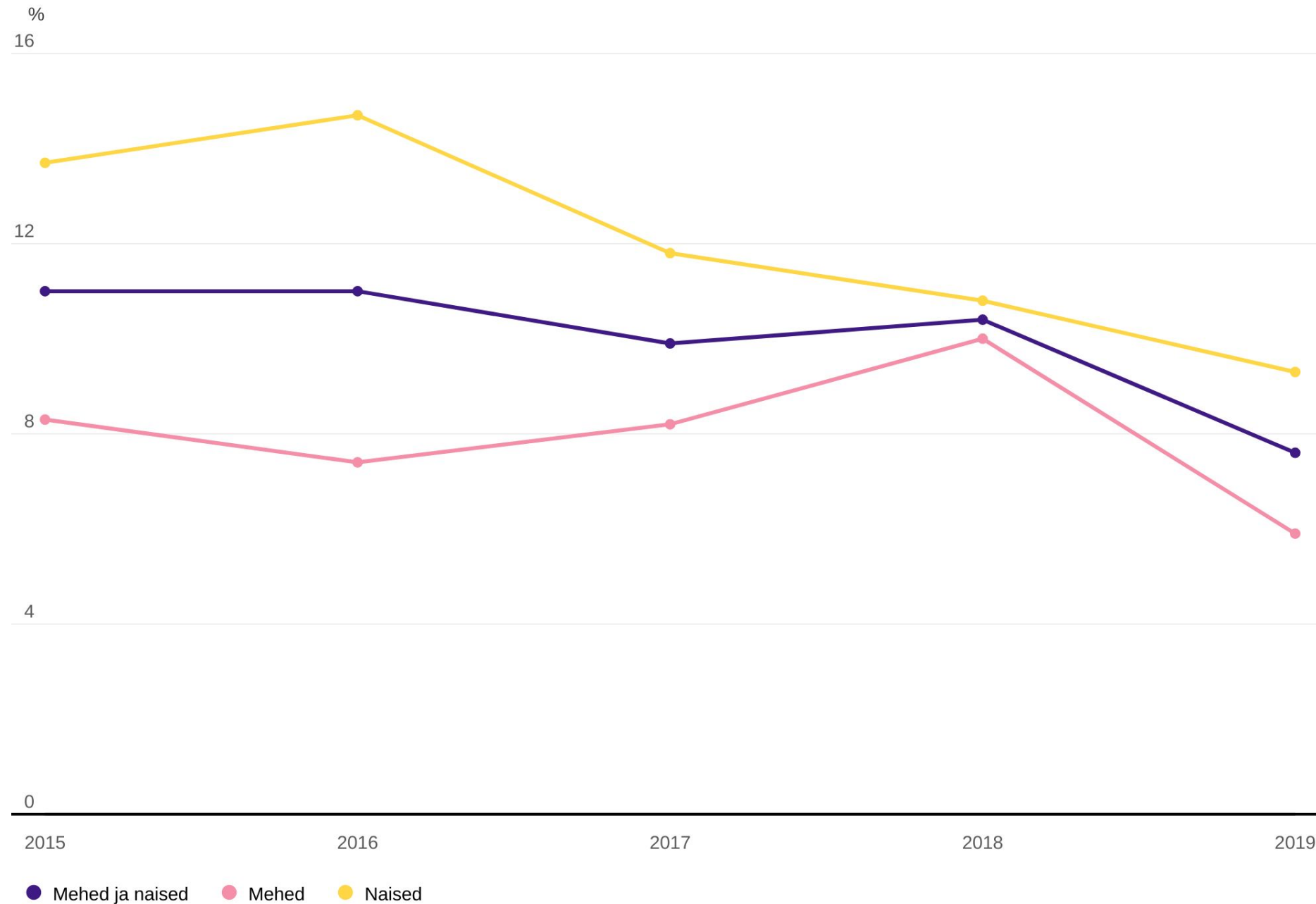
Mittetöötavad ja mitteõppivad noored (NEET-noored).

Nimetus tuleneb ingliskeelse termini „*Not in Education, Employment or Training*“ sõnade esitähtedest. (Kasearu ja Trumm, 2013)

NEET-noorte osatähtsus 15–26-aastaste hulgas soo järgi | 2015–2019

Allikas: statistikaamet

Tõrjutusriskis noored (sh NEET noored)

Miks nii palju? Miks neid ei märgata?

NEET-noored on ühiskonnas suhteliselt vähemärgatav grupp. Kõrvalejäänuna nii koolist kui tööst, ei huvitu suur hulk NEET-noori ka muust avalikust elust. Poliitika neid ei paelu ja igasuguseid ameteid ja ametkondi tajuvad nad oma vabadust ja iseolemist ohustavatena (Kasearu ja Trumm, 2013).

Tõrjutusriskis noored (sh NEET noored)

Noored on ühiskonnas väga mitmekesine ja eripalgeline rühm, mis koosneb erineva tausta, staatuse, elukogemuste, probleemide ja tulevikuplaanidega inimestest.

Nii nagu noored üldiselt, moodustavad ka NEET-noored erineva staatuse, kogemuste ja hoiakutega isikute heterogeense rühma. Nende seas on nii pikaajalisi töötuid, mitteametlike juhutööde tegijaid, väikeste lastega noori emasid, ohtliku eluviisiga õigusrikkujaid kui ka liikumis või vaimupuudega isikuid ja lihtsalt eluseiklejaid. **Neid kõiki ühendab lisaks vanusele vaid fakt, et nad (hetkel) ei õpi ega tööta** (Kasearu ja Trumm, 2013).

Tõrjutusriskis noored (sh NEET noored)

Vaatamata NEET-noorte suhtelisele „nähtamatusele“ ühiskonnas (ja osaliselt just selle tõttu), on noorte kõrvalejäämine haridus- ja tööturusteemist tõsine ühiskondlik probleem. See on selge noorte potentsiaali raiskamine, millel on kahjulikud tagajärjed nii ühiskonnale kui ka majandusele. (Kasearu ja Trumm, 2013)

Eurofoundi arvestuste kohaselt on NEET-noorte tööturul mitteosalemisest põhjustatud aastane kogukulu Euroopas üle 100 miljardi euro, mis moodustab ligikaudu 1,1% nende riikide sisemajanduse kogutoodangust. Eestis olid vastavad näitajad 238 miljonit eurot ja 1,5% SKT-st (Kasearu ja Trumm, 2013).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Euroopa noortevaldkonna uuendatud koostööraamistiku 2010-2018 (2009) nimetas Euroopa noortevaldkonna koostöö eesmärkidena:

1. pakkuda rohkem ja võrdsemaid õppimis- ja töötamisvõimalusi kõigile noortele;
2. edendada noorte kodanikuaktiivsust, sotsiaalset kaasatust ja solidaarsust (Koostööraamistik, 2009).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Sotsiaalne kaasatus on üks peamistest tegevusvaldkondadest, mida koostööraamistikus üksikasjalikumalt kirjeldatakse.

Eesmärk: vältida noorte sotsiaalset tõrjutust ja vaesust ja nende probleemide edasikandumist põlvkonniti ning tugevdada ühiskonna ja noorte vastastikust solidaarsust. Edendada võrdseid võimalusi kõigile ja vöidelda diskrimineerimise kõikide vormide vastu (Koostööraamistik, 2009).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Koostööraamistikus (2009) tuuakse järgmised liikmesriikide ja komisjoni algatused vastavalt nende pädevusele sotsiaalse kaasatuse tegevusvaldkonnas:

- Realiseerida noorsootöö ja noortekeskuste kui kaasamisvahendite kogu potentsiaal.
- Kogukonna ühtekuuluvuse ja solidaarsuse suurendamiseks ning noorte sotsiaalse tõrjutuse vastu tehtavas töös võtta omaks sektoritevaheline lähenemisviis, pöörates tähelepanu näiteks noorte hariduse ja tööhõive ning sotsiaalse kaasatuse seostele.
- Toetada kultuuridevahelise teadlikkuse ja kõigi noorte sellealaste oskuste arengut ning võidelda eelarvamuste vastu.
- Toetada noorte teavitamist nende õigustest ning noortele suunatud sellealast õpet (Koostööraamistik, 2009).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

- Tegeleda kodutuse, eluaseme ja rahalise tõrjutusega seotud probleemidega.
- Hõlbustada juurdepääsu kvaliteetsetele teenustele, sealhulgas transpordile, e-kaasamisele, tervishoiule, sotsiaalteenustele.
- Edendada konkreetselt noortele peredele suunatud toetust.
- Kaasata noori ja noorteorganisatsioone eelseisva vaesuse ja sotsiaalse tõrjutusega võitlemise Euroopa aasta (2010) kavandamisse, läbiviimisse ja hindamisse (Koostööraamistik, 2009).

Vähemate võimalustega noorte sotsiaalne kaasatus oli ka üks Euroopa noortevaldkonna koostöö prioriteetidest.

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Ebavõrdsete olude mõju vähendamine noore arenguvõimalustele ja tõrjutuse vältimine on üks noortevaldkonna arengukava 2014-2020 (2013) fookustest.

Arengukava üldeesmärk: noorel on avarad võimalused arenguks ja eneseteostuseks, mis toetab sidusa ja loova ühiskonna kujunemist.

Alaeesmärk 2: noorel on väiksem risk olla tõrjutud.

Meede 2: noorte kaasamise suurendamine ja noorte tööhõivevalmiduse parandamine (NAK, 2013).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Meetme 2 raames on arengukavas (2013) kavandatud järgmised olulisemad tegevused:

2.1. suurendatakse tasuta noorsootöö kättesaadavust;

2.2. arendatakse pädevusi ja metoodikat noorsootöös, sh huvihariduses, et kaasata erinevaid noori;

2.3. kohalikus transpordikorralduses arvestatakse senisest rohkem noorsootöö teenustega;

2.4. luuakse noorsootöötajatele võimalus saada vajadusel nõustamist jm professionaalset tuge;

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

2.5. suurendatakse noorteuringute ja noortepoliitika osapoolte koostöö kaudu teadmist vähemate võimalustega noorte vajadustest ja noorte takistustest tööelu probleemide lahendamisel ning arvestatakse sellega erinevate poliitikavaldkondade meetmete kavandamisel;

2.6. toetatakse noorte tööhõivevalmidust aidates kaasa töökogemuse saamisele (sh vabatahtlikuna) ning tööelu paremale tundmisele, erilist tähelepanu vajavad noorte riskirühmad;

2.7. suurendatakse noorte võimekust olla tööturu loojaks toetades noorte omaalgatusi ja rakendades paremini noorsootöö võimalusi ettevõtlikkuse ja ettevõtluse väärtustamiseks, mh koostöös ettevõtjatega;

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

2.8. haridusest ja tööturult eemalejäänud noorte jaoks käivitatakse noortevaldkonna asutuste ja ühingute baasil tugimeetmed, mis aitavad toetada noorte tagasitoomist haridusse ja/või edukat jõudmist tööturule (NAK, 2013).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Euroopa Liidu noortestrategie 2019-2027 (2018) üldised eesmärgid:

ELi noortevaldkonna koostöös kasutatakse maksimaalselt kogu noortepoliitika potentsiaali. Koostööga edendatakse noorte osalust demokraatias kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 165. Samuti toetatakse koostööga sotsiaalset kaasatust ja kodanikuaktiivsust ning seatakse eesmärgiks tagada, et kõikidel noortel on ühiskonnas osalemiseks vajalikud vahendid (EL Noortestrategie, 2018).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Eelseisvatel aastatel on strateegia eesmärk:

- luua noortele võimalused ise oma elu kujundada, toetada nende isiklikku arengut ja kasvu iseseisvuse saavutamiseks, suurendada nende toimetulekuvõimet ning anda neile eluks vajalikud oskused, et tulla toime kiiresti muutuvast maailmast;
- innustada noori ja anda neile vajalikud vahendid, et nad saaksid olla aktiivsed kodanikud ning solidaarsuse ja positiivsete muutuste kehastajad, tuginedes ELi väärtustele ja Euroopa identiteedile;
- täiustada poliitilisi otsuseid seoses nende poolt noortele avaldatava mõjuga kõigis sektorites, eelkõige tööhõive, hariduse, tervise ja sotsiaalse kaasatuse valdkonnas; aidata kaotada noorte vaesus ja kõik diskrimineerimise vormid ning edendada noorte sotsiaalset kaasamist (EL Noortestrategia, 2018).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Euroopa noorte eesmärgid:

#3 KAASAV ÜHISKOND

Suurendada sotsiaalset sidusust, jõudes marginaliseeritud noorteni, suurendades teadlikkust nendele ligipääsetavatest kohtadest ja võimalustest ning tagades osaluse otsustusprotsessides (NAK eelnõu, 2020).

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Eesmärk: võimaldada ja tagada kõikide noorte kaasatus ühiskonda.

Sihid:

- Tagada õiguslik kaitse ja jõustada rahvusvahelised õigusvahendid, et võidelda mis tahes laadi diskrimineerimise ja vihakõne vastu, pidades seejuures silmas, et noored kogevad eri vormides diskrimineerimist.
- Suurendada teabe levimist marginaliseeritud noorteni, et tagada nende teadlikkus neile kättesaadavatest kohtadest, võimalustest ja kogemustest.
- Tagada, et kõigil marginaliseeritud noortel oleks võrdne ligipääs formaalsetele ja mitteformaalsetele õpikeskkondadele, käsitledes kõiki kaasamisvorme (EL Noortestrategia, 2018).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

- Suurendada haridustöötajate võimekust töötada marginaliseeritud noortega.
- Luua rohkem kohti, võimalusi, ressursse ja programme, et edendada dialoogi ja sotsiaalset ühtekuuluvust ning võidelda diskrimineerimise ja segregatsiooniga.
- Suurendada sotsiaalse toe pakkumist, kehtestades õiguse äraelamist võimaldavale töötasule, õiglased töötingimused ja üldkättesaadava kvaliteetse tervishoiu ning tagades erimeetmed marginaliseeritud noortele.
- Tagada, et marginaliseeritud noored osaleksid kõikides otsustusprotsessides ning oleksid võtmetähtsusega osalejad, eriti nendes protsessides, mis seonduvad nende õiguste, heaolu ja huvidega. (EL Noortestrategia, 2018).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Noortevaldkonna arengukava 2021–2035 eelnõu (2020):

Visioon

Aastal 2035 elavad noored kõigis Eesti piirkondades tervislikku ja täisväärtuslikku elu ning on võimestatud muutma kogukonda ja riiki selliselt, et Eestis on maailma parim keskkond kasvamiseks, elamiseks ja eneseteostuseks.

Üldeesmärk

Noore avarad arenguvõimalused, turvatunne ja kindel tugi loovad Eestit, mida noor tahab edasi viia.

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Joonis 3. Strateegilised eesmärgid koos sõnastustest tuletatud iseloomustavate lühinimetustega

HOOG

Noored on loov ja ühiskonda **hoogsalt** edasiviiv jõud – hariduse, kultuuri, majanduse, keskkonna ja teiste valdkondade edenemise nügijad ning eestvedajad.

OSA

Noorte õiguste kaitsmine riigis on järjepidev ning noorte aktiivne kodaniku**osalus** toetatud.

ISE

Kvaliteetne noorsootöö (sh noorte huviharidus) on kättesaadav üle Eesti ning loob kõigile noortele võimalused mitmekülgseks arenguks, eduelamusteks, kogemuste pagasi rikastamiseks ja **ise**seisvumiseks.

KINDLUS

Noorte üksijäämist ja eemaldumist märgatakse ning ennetatakse **kindlust**unnet suurendava turvavõrgustiku abil.

Noore avarad arenguvõimalused, turvatunne ja kindel tugi loovad Eestit, mida noor tahab edasi viia.

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Strateegiline eesmärk 4:

KINDLUS – Noorte üksijäämist ja eemaldumist märgatakse ning ennetatakse kindlustunnet suurendava turvavõrgustiku abil.

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

4.1. Tagatakse kõikidele noortele võrdsed võimalused parandada oma elukvaliteeti ja saada selleks vajalikku tuge kõigis Eesti piirkondades:

- tugevdades noorsootöö rolli noorte omavahelise märkamise ja hoolivuse arendamisel;
- toetades noorte üleminekut tööellu ja arendades meetmeid tööturutõrjutuse vähendamiseks;
- tõhustades noorte heaks töötava tervikliku tugi- ja turvavõrgustiku toimimist (sh sotsiaaltöö, noorsootöö, hariduse, siseturvalisuse ja korraldajate vahel);
- pakkudes noortele tuge nende iseseisvumisel;
- kasvatades noorte ohuteadlikkust ning vähendades riskikäitumist;
- tõhustades noorte eemalejäämise märkamist formaalhariduses ja vajaduse korral sekkumist haridus-, sotsiaal- ja noorsootöötajate koostöös;
- selgitades välja ja kõrvaldades noorte ees seisvad takistused (sh geograafilised, füüsilised, vaimsed, sotsiaalmajandusliku olukorra, tervise või vanusega seotud takistused).

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

4.2. Soodustatakse riskirühmade sotsiaalsel kaasatust ning vähendatakse noorte eemale- ja üksijäämise riski:

- tagades noortele vajaliku toe, teenuste (nt nõustamine, jätkutugi, heastamine) kättesaadavuse ja info toe võimaluste kohta, sh läbi olemasolevate tugivõrgustike (raamatukogud, sotsiaaltöö võrgustikud);
- toetades noori, kes on erinevatel põhjustel jäänud õpingutest, tööturult ja/või täiendkoolitustest eemale;
- pöörates meetmete arendamisel erilist tähelepanu tervisest tulenevate erivajaduste tõttu eemalejäämise riskis noortele;
- suurendades haridussüsteemist välja langenud noorte võimalusi õpingute paindlike ja mitmekülgsete õpiteede kujundamiseks;
- tõhustades mobiilset noorsootöö ja erinoorsootöö toimimist;
- suurendades ühiskonna teadlikkust, mis vähendaks noorte (häbi)märgistamist või halvustamist.

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

4.3. Suurendatakse mõistmist noorte riskikäitumise ja tõrjutusriski põhjustest ning teenuste vastavust noorte vajadustele:

- lähtudes noortele suunatud sekkumiste arendamisel, nende mõju ja kulutõhususe hindamisel teadustulemustest ja praktilistel kogemustel põhinevast parimast teadmusest;
- kaardistades noorte vaimse tervise probleemide algpõhjuseid ja toetades terviklahenduste arendamist;
- kasvatades teenuste mõju ja kulutõhususe hindamise kvaliteeti, lähtudes mitmekülgsetest teadmistest, praktikast (sh sidusvaldkondade partnerite kogemustest) ja noorte vajadustest ning teadustulemustest;
- luues ja katsetades eri asutuste koostöös tõrjutusriskis noorte toetamisele suunatud uusi meetodeid ja lahendusi, lähtudes Eesti vajadustest.

Noortepoliitika tõrjutuse ennetamiseks

Noortevaldkonna arengukava 2021-2035 (2020) defineerib uuesti erinoorsootöö:

Erinoorsootöö on sihitatud noorsootöö, millega luuakse arengueeldusi riskioludes elavatele ja/või probleemkäitumisega noortele nende võimete ja oskuste aktiveerimise ja motivatsiooni suurendamise kaudu. Erinoorsootöö teenuseid osutatakse tihedas koostöös õigusvaldkonna, siseturvalisuse ja tööturu osapooltega. Tõrjutusriski ennetamiseks ja vähendamiseks pakutakse noorsootöö kaudu noortele mitmekülgset lisatuge, sh tõrjutusriskis noortega kontakti loomine, nende kaasamine noorsootöö tegevustesse, nõustamine, individuaalsete lahenduste väljatöötamine (näiteks tugimeetmed haridusest ja tööturult eemale jäänud mitteõppivatele ja mittetöötavatele noortele). Rakendatakse alaealistele õiguserikkujatele suunatud korduvrikkumisi ennetavaid tegevusi jpm. Omavalitsused tegelevad ennetustööga korrakaitse-, sotsiaal-, lastekaitse- ja hoolekande-, haridus-, kultuuri-, spordi- jt komisjonide kaudu.

Lühikirjeldusi intervjueeritud noorte lugudest

Helena on 23-aastane, tal on 3 eelkooliealist last ning ta elab koos elukaaslasega üürikorteris. Helena lähedased, ema ja õde, ei ela Eestis, mistõttu Helena tunneb, et peab üksi hakkama saama. Helena vanemad lahutasid paar kuud pärast seda, kui ta oli lõpetanud 9. klassi. Kuigi Helena ema kutsus teda enda juurde elama, eelistas ta jääda endisesse kodulinna, sest kartis kolimisega kaasnevat muutust. Helena isal aga oli alkoholiprobleem ja ta polnud tegelikult võimeline tütre eest hoolitsema.

Juba põhikoolis oli Helenal raskusi reaalinnetega ja kutsekoolist tuli ta ära pärast paari esimest nädalat. Põhikoolis kogetud raskused panevad Helena kahtlema, kas ta üldse on võimeline edasi õppima. Ta on proovinud paaril korral kooli tagasi minna, aga tunneb end uutes olukordades ebakindlalt ning seetõttu on katsed olnud edutud. Nüüd arvab Helena, et ei lähe enam kunagi kooli.

Helena ainus töökogemus pärineb põhikooliajast, mil ta töötas mitteametlikult koristajana. Helena ütleb, et otsib tööd, kuid tegelikult ainult loeb töökuulutusi, sest tema sõnul nõutakse igal pool keskharidust, töökogemust või juhiloa olemasolu. Kuna tema puhul ükski neist tingimustest täidetud pole, arvab Helena, et teda ei valitaks niikuinii ja nii ta ei kandideerigi.

Helena sissetulek koosneb toetustest ja alimentidest. Perel on võlad maksmata trahvide ja SMS-laenu tõttu. Kui raha enne kuu lõppu otsa saab, laenab Helena emalt paarkümmend eurot. Ta loodab paari lähema aasta jooksul töö leida ja toetusteta hakkama saada. Samas tunneb Helena tuleviku ees hirmu, sest arvab, et kui ta varsti tööle ei saa, ei suuda ta kunagi tööl käima hakata.

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Lühikirjeldusi intervjueeritud noorte lugudest

Markus on 23-aastane ning elab koos onuga ühes Eesti väikelinnas. Tema suhe emaga on vastuoluline: vahepeal ütleb Markus, et ta ei suhtle emaga, teisel ütleb, et kui vaja, saab ta emalt raha küsida.

Pärast põhikooli lõpetamist õppis Markus paar aastat ehitust, keskharidust omandamata. Töötukassa kaudu on ta käinud ka plaatimiskursustel, aga pole omandatud oskusi tööturul rakendanud. Markusel on olnud üks ametlik töökoht mõne aasta eest ehituse valdkonnas, kust ta lahkus konflikti tõttu ülemusega. Pärast seda on ta teinud vaid mitteametlikke juhutöid. Samuti maksab Markuse onu talle ehitustööde eest, mida nad koos tema maja renoveerimisel teevad.

Praegu ei ole Markus huvitatud ametliku töö leidmisest, sest ei taha võlgu maksta. Tema sissetulek koosneb toetustest ning sellest, mis ta juhutöödega teenib. Ootamatute väljaminekute puhul küsib ta raha emalt.

Markus on mitu korda Töötukassas registreeritud olnud ning oli seda ka intervjuu tegemise ajal. Töötukassa kaudu on ta suunatud psühhiaatri vastuvõtule, sest enda sõnul on tal närvid pingul. Sama mulje jääb ka intervjuu jooksul, kus Markus on ärev ega suuda keskenduda.

Markus ei räägi palju oma tulevikuplaanidest, mainides vaid võimalikku kolimist ühte teise väikelinna, kus teda väidetavalt ootaks ametlik töökoht. Samuti leiab Markus, et ta on juba nii vana, et peaks varsti hakkama mõtlema pere loomisele.

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Lühikirjeldusi intervjueeritud noorte lugudest

Mari on 29-aastane. Ta abiellus noorelt, ülikooli esimesel kursusel, ning sai kaks last. Pere elab laenuga ostetud remontivajavas korteris, aga selle jaoks raha ei ole.

Keskooli lõpetamise järel asus Mari õppima ülikooli reaalteaduste valdkonna erialale. Paralleelselt õpingutega läks Mari ka tööle, mistõttu õpingud venisid. Siis aga sai Mari väikse vahega kaks last. Õpingutes tekkinud pausi ajal mõtles Mari järele, millist tööd tulevikus teha tahaks, ja läks õppima kutsekooli kunstivaldkonda kuuluvat eriala, mille edukalt lõpetas. Samal ajal suutis ta lõpetada ka venima jäänud ülikooliõpingud. Pärast seda on Mari omal käel õppinud programmeerimist ning loodab Töötukassa kaudu osaleda kursusel, mis tema oskuste kohta ka tunnistuse annaks.

Mari senine töökogemus koosneb lühiajalistest töödest eri valdkondades. Ta on proovinud leida tööd kunstivaldkonnas, kuid selgus, et konkurents on tihe ja palgad madalad. Nüüd loodab Mari tööd leida IT-valdkonnas, kuid kardab, et on juba liiga vana, et kümme aastat noorematega konkureerida. Olukorra teeb veel hullemaks asjaolu, et Mari abikaasa ega sõbrad teda ei toeta: Mari abikaasa eelistaks hoopis, et ta oleks koduperenaine. Mari tunneb, et mida kauem ta töötu on, seda hullemaks olukord läheb: ta saab varsti 30, aga töökogemus on endiselt napp.

Mari peres on peamiseks leivateenijaks tema abikaasa, aga Mari vastutab kulutuste tegemise eest. Nad elavad ülimalt kokkuhoidlikult: nad ei reisi, ei käi teatris ega pidudel ning ostavad riideid vaid taaskasutuspoovidest. Oma olukorda sõpradega võrreldes tunneb Mari end halvasti.

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Lühikirjeldusi intervjueeritud noorte lugudest

Aleksandr on 26-aastane ning elab pealinnas koos vanemate ja vanema vennaga pere kolmetoalises korteris.

Aleksandr asus esimest korda tööle juba keskkooli ajal koolivaheaegadel jäätisevabrikus. Pärast keskkooli lõpetamist töötas Aleksandr aasta mitteametlikult ehitusel ning seejärel asus kutsekooli õppima koka erialal. Esimese erialapraktika järel tuli ta koolist ära, sest leidis, et kokaamet pole tema jaoks. Isa tutvuste kaudu leidis Aleksandr Soomes mitteametliku töö ehitajana ning töötas seal kolme aasta jooksul: töö oli ebaregulaarne, kuu aega töötamist ja siis 1–4 kuud pausi. Pauside ajal püüdis Aleksandr ka Eestis tööd leida, aga siingi pakuti talle vaid mitteametlikku tööd, mille tasu oli aga madalam kui Soomes.

Soomes töötamise lõpetasid probleemid eraelus, mis mõjutasid Aleksandri vaimset tervist nii palju, et poole aasta jooksul ta tööl ei käinud. Seejärel registreeris Aleksandr end Töötukassas ja proovis mitut ametit eri valdkondades, kuid lahkus igalt poolt kas halbade töötingimuste, madala palga või ebapiisava keeleoskuse tõttu. Aleksandr on kaotanud lootuse Eestis sobivat ametlikku tööd leida ja on viimase aasta teinud mitteametlikult ehitustöid oma venna firmas.

Aleksandri sissetulek on ebaregulaarne ning koosneb sellest, mis ta mitteametlikult töötades teenib. Samas tuleb ta teenituga toime, sest on aja jooksul õppinud raha pikema perioodi peale jaotama ning ka tema kulutused on väiksed.

Aleksandri ettekujutus oma lähemast tulevikust on ähmane. Ta ütleb, et pole hetkel valmis suuremaks vastutuseks, näiteks kodust väljakolimiseks või pere loomiseks. Hiljuti on Aleksandr hakanud mõtlema, et tahaks õppida autolukksepaks, aga ei soovi seda eriala kutsekoolis õppida, vaid tahaks osaleda vastavatel kursustel. Kaugemas tulevikus sooviks Aleksandr kolida maale või siis hoopis Eestist ära ning juhtida oma ehitusfirmat.

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Lühikirjeldusi intervjueeritud noorte lugudest

Maia on 26-aastane ning kolis hiljuti pärast lahkuminekut ja töötuks jäämist tagasi vanematekoju ühes Eesti väikelinnas. Maia vanemad, eriti ema, on talle suureks toeks ning tänu laiale tutvusringkonnale saab aidata ka näiteks tööotsimisel.

Maia omandas pärast keskhariduse saamist kutsekõrghariduse ning jätkas bakalaureusetasemel ülikoolis samal erialal. Õpingute jooksul läbis ta edukalt mitu erialapraktikat. Praktikaga on seotud ka enamik Maia varasemaid töökogemusi: mitmel puhul jätkas Maia töötamist ettevõttes, kus oli praktiliselt olnud, kuni loengud sügisel taas algasid. Pärast ülikooli lõpetamist oli Maia 4 kuud töötanud, enne kui leidis töökoha, mis kuulutuse põhjal otsustades tema haridusele ja oskustele vastas. Hiljem tööle asudes aga selgus, et kirjeldatu oli vaid väike osa tööülesannetest ning tegelikult oodati talt palju rohkem. Maia lahkus töölt omal soovil 8 kuud hiljem, sest lisaks sobimatutele tööülesannetele olid tekkinud konfliktid otsese ülemusega. Pärast seda on Maia taas töötanud ning otsib erialast tööd.

Maia sissetulek on väike, koosnedes vaid töötutoetusest. Et vähema rahaga toime tulla, kolis Maia tagasi vanematekoju. Tänu sellele tuleb Maia rahaliselt toime. Oma elu sõprade omaga võrreldes peab Maia end keskmiseks: on neid, kes on paremini kindlustatud, aga ka neid, kellel läheb halvemini.

Tulevikus soovib Maia leida meeldiva erialase töö. Samuti soovib ta oma kodu ja lapsi. Viie aasta perspektiivis usub Maia, et on asutanud oma ettevõtte ning elab maal.

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Lühikirjeldusi intervjueeritud noorte lugudest

Jasper on 20-aastane ning elab üksinda oma vanematekodus ühes väikelinnas. Jasperi vend on sõjaväes ja ema töötab teises linnas ning käib kodus vaid nädalvahetustel.

Aasta tagasi lõpetas Jasper keskkooli ja otsustas võtta vaheaasta enne sõjaväkke minekut selleks, et spordile pühenduda. Pärast sõjaväge plaanib Jasper astuda ülikooli kehakultuuri õppima. Jasperi soov on saada treeneriks või kehalise kasvatuse õpetajaks, mis mõlemad nõuavad ka magistrantuuri läbimist, nii et ka see on Jasperil tulevikus plaanis.

Jasper pole kunagi tööl käinud, isegi mitte koolivaheaegadel. Pärast keskkooli lõpetamist on Jasper olnud Töötukassas registreeritud, et tagada endale ravikindlustuse kehtimine ning otsida osajaga tööd, mida saaks treenimise kõrvalt teha. Osajaga tööd on aga raske leida. Vahel tunneb Jasper, et tahaks peale sportimise veel midagi teha, aga töö puudumine teda eriti ei kurvasta: Jasper näeb end sportlasena ega tunne, et oleks töötu.

Jasperil pole rahalisi probleeme: ta elab kodus ja vanemad annavad talle raha igapäevakulutuste tarbeks. Lisaks sellele käib ema nädalavahetuseti kodus ja ostab nädalaks külmkappi valmis toidu. Jasper lisab veel, et on ise väga kokkuhoidlik ja kulutab peamiselt vaid spordivarustusele.

Jasper on oma eluga rahul, vaatab tulevikku optimistlikult ning tal on ka üpris kindlad plaanid: kõigepealt sõjavägi, siis ülikool, siis treeneri või õpetajana tööle asumine.

TARTU ÜLIKOOL
Narva kolledž

Eesti noorte subjektiivne heaolu ja toimevõimekus

Noorte vaimne tervis

Eesti noorte keskkonnateadlikkus antropotseeni ajastul: head teadmised, kuid väike mure?

Eesti noorte veebiriskid ja nendega toimetulek

Noorte liikuvuspraktikad ja neid mõjutavad tegurid maapiirkonnas

Ebakindla tööturuseisundi sotsiaalmajanduslikud mõjud ja strateegiad raskustega toimetulekuks

Seadusega pahuksis noorte kaasamine ja taasühiskonnastamine

Teismeliste radikaalide mäss või maailmaparandajate algatatud uus elustiil?

**Noorteseire
aastaraamat**

**2019
—
2020**

**Noorte elu
avamata
küljed**

Kasutatud kirjandus

- Trumm, A. (2012). Noored ja sotsiaalne kaasatus: Euroopa Liidu noortepoliitika ja Eesti olukord Euroopa taustalt. Noorteseire Eestis. Poliitikaülevaade 4/2012. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.
https://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlSgZmljgyMDEyLzA5LzExLzA5XzlyXzI1XzIzOV9Qb2xpaXRpa2F5bGV2YWFKZV80dmVlYi5wZGY/09_22_25_239_Poliitikaylevaade_4veeb.pdf
- Reiska, E. (2018). Noorte sotsiaalne tõrjutus. RASI toimetised, 3. Tallinna Ülikool.
https://www.tlu.ee/sites/default/files/Instituudid/%C3%9CTI/RASI/2018_RASI%20toimetised%20nr%203_Noorte%20sotsiaalne%20t%C3%B5rjutus_final.pdf
- Kasearu, K., Trumm, A. (2013). NEET – „Noored, kellega keegi ei arvesta ja kes kuskil ei käi“? Noorteseire Eestis. Poliitikaülevaade 5/2013. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.
https://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlSgZmljkyMDEzLzAxLzI0LzA4XzQ2XzU2XzMwMF9Qb2xpaXRpa2F5bGV2YWFKZV81X3ZlZWlucGRm/08_46_56_300_Poliitikaylevaade_5_veeb.pdf
- Euroopa noortevaldkonna uuendatud koostööraamistik 2010-2018. (2009). Euroopa Liidu Nõukogu.
https://entk.ee/sites/default/files/noortevaldkonna_uuendatud_koostoraamistik_2010-2018.pdf
- Eesti noortevaldkonna arengukava 2014-2020. (2013). Haridus- ja Teadusministeerium.
https://www.hm.ee/sites/default/files/nak_est_0.pdf
- Euroopa Liidu noortestrategie 2019-2027. (2018). Euroopa Liidu Nõukogu.
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=EN)
- Noortevaldkonna arengukava 2021–2035 eelnõu (seisuga 13.07.2020). Haridus- ja Teadusministeerium.
https://www.hm.ee/sites/default/files/noortevaldkonna_arengukava_2021-2035.pdf

